

ՇԱՁԻԿ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

17^{րդ} ՏԱՐԻ.—ԹԻԻ 18. (562)

1 ՄԱՅԻՍ 1904

ՔԱՂԱՔԻՆ ՄԷՋ

Մ. ՇԱՄՏԱՆՃԵԱՆ

ԱՂԻԿԻ ՎԵՐՋԻՆ 14րդ, 15րդ եւ 16րդ թիւերով առիթը ունեցանք թարգմանաբար ներկայացնելու գերմանացի ընկերաբանի մը տեսութիւնները առանձին բնակարաններու ընկերային նշանակութեանը մասին։ Այն տեսակ առին մը ուր մայրաքաղաքիս մէջ յարկաբաժիններու դրութիւնը տակաւ տարածուելու վրայ է եւ առանձին բնակարաններու իրարու քով տարապայման խնոզումն ալ՝ նոյն իսկ զիւղական վայրերուն բոլորովին քաղքենի դրոշմ մը կուտայ յար, այս տեսակ ընկերային ու հոգեբանական լայն հայեացքներով ի զիր առնուա՛ թեւադրութիւններ ապահովաբար ամէնէն թարմ ու կենսաբար տպաւորութիւնը կրնան գործել ընթերցողին վրայ։ Ժամանակին յանձնարարած էինք արդէն գերմանացի հրապարակագրին թեւադրութիւնները նկատի առնել։ Այսօր անոնց վրայ հիմնուելով, մայրաքաղաքիս պայմաններուն համաձայն մէկ քանի դիտողութիւններ ներկայացնելը կրնան իրենց մասնաւոր օգուտը ունենալ։

Կոստանդնուպոլիս, իր՝ բնութենէն օժտուած զիրքէն եւ կլիմայէն զատ ունեցած չրջականերով, թէ՛ առողջապահական եւ թէ՛ բարոյական-ընկերային տեսակէտներով չատ մը առաւելութիւններ կ'ընծայէ մեզ, որոնցմէ սակայն բնաւ նոյն համեմատութեամբ չենք գիտցած օգտուիլ։ Կոստանդնուպոլիս տարածուն մեծ չրջանակ մըն է որուն կեդրոնէն որքան հեռանանք բնակութիւնները այնքան կը ցանցաոին եւ տեղ տեղ բոլորովին կը կասին ամէն բնակութիւն կեդրոնին չուրջ է որ կը խտանայ գըլխաւորաբար եւ ասով, հակառակ այնքան բնական առաւելութիւններու, Պոլիս մեծ քաղաքի մը բովանդակ անպատեհութիւններով կը ներկայանայ մեզ։

Այս բանին պատասխանատուն մենք ենք ամէն բանէ առաջ։ Պոլսոյ մէջ մարդիկ ընդհանրապէս զօրաւոր հակում մը ցոյց չեն տար զէպ ի բնութիւնը։ Անտարբեր են բնութեան ընձեռած գեղեցկութեան հրապոյրներուն։ Մայրաքաղաքիս տեղացի բնակչութիւնը, մասնաւորաբար Հայերը խոնուած են Պոլսոյ եւ Բերայի ինչպէս եւ մօտակայ արուարձաններու մէջ, իբրեւ թէ քաղաքը իրենց տրամագրութեան ներքեւ դրած չըլլար գեղեցկագոյն զիրքերով ընդարձակ տարածութիւնները, որոնք գեղջկական բնակութեան մը ամէն առաւելութիւններով կը ներկայանան մեզ։

Շատեր թերեւս իրենց գործերը պիտի առարկէին, կեդրոնին մօտ բնակելուն հա-

մար: Բայց բուն տարօրինակը սա է որ նիւթապէս ամէնէն կարող Հայերն են, որոնք ամէնէն աւելի կեդրոնէն չեն ուզեր բաժնուիլ, մինչդեռ միջակօրեալ դասաւ կարգին պատկանողները ու անոնցմէ ալ վար եղողները, բալդատմաւ, գացած են աւելի հեռունները հաստատել իրենց բնակութիւնները: Նոյն իսկ թերեւս ստիպումի մը ներքեւ քանի որ նիւթապէս աւելի կարողները կեդրոնին կասուած մնալով, բնականօրէն նուազ կարողին համար տարապալման կերպով կը բարձրացնեն այնտեղի վարձքերը:

Առանց որ եւ է մէկուն արժանապատուութիւնը վիրաւորելու դիտաւորութիւնը ունենալու եւ միշտ ընդունելով թէ յարգելի բացառութիւններ կրնան ըլլալ, դիտուած ճշմարտութիւն մըն է թէ մեր նիւթապէս կարող դասակարգը վատառողջ ճաշակներ ու վատասողջ ըմբռնումներ ունի կեանքի ու անոր երեւոյթներուն նկատմամբ: Նիւթապէս կարող դասակարգին այս վիճակը կրկնապէս անմխիթարական է, քանի որ ա՛ն է նորէն որ մեր համայնքին լաւագոյն մասը կը կազմէ, հայ-լայֆը, ինչպէս իրենք սովորութիւն ունին ինքզինքնին անուանելու: Եւրօպական միջավայրներու մէջ նիւթապէս ամէնէն կարողները անպատճառ բարոյապէս մտաւորապէս ալ ամէնէն նկատելի անձնաւորութիւնները չեն համարուիր, որովհետեւ նիւթական ազնուականութեան մը քով կայ նաեւ մտքի ազնուականութիւն մը, մտաւորականներն են ասոնք: Եւ համայնքի մը լաւագոյն մասը, հիլիդ ոչ թէ հարուստներուն այլ մտաւորականներուն մէջ կը փնտռուի ընդհանրապէս: Բարոյական ուղղութեան մը մէջ, ամէն ազդեցութիւն մտաւորականներէն է որ կը բղխի: Հարուստները այդ միջավայրներուն մէջ բարոյապէս առաջնորդող դեր մը չեն խաղար: Մեր, Հայերուն մէջ տարբեր է բոլորովին: Քանի որ մտաւորական ըսուած բոյսը մեր պարտէզներուն մէջ չի բուսնիր, նիւթապէս ամէնէն կարողը մեր մէջ իր վրայ առած է մտաւորականին դերն ալ:

Ուրեմն դիւրին է ըմբռնել թէ յաճախ մեր բարեկեցիկ դասակարգը, ինչպէս, նոյն իսկ առանց կասկածը ունենալու, բարոյապէս ազդեցութիւններ մը կ'ունենայ նիւթապէս իրմէ վար գտնուող դասակարգերուն վրայ, հետեւաբար եւ, միշտ անգիտակցաբար պատասխանատու կը մնայ ընդհանուրին մէջ դոյացած բարոյական հոսանքին համար:

Այս յօդուածին չրջանակէն դուրս է մի առ մի մատնանիչ ընել այն բոլոր կեանքի վիճակները դուրս մեր համայնքը որդեգրած է տակաւ, նիւթապէս ամէնէն բարեկեցիկ դասակարգին հետեւելով: Այս տեղ միայն մէկ քանի կէտեր կ'ուզեմ չեչտել որոնք մեր՝ բնակարաններու համար ունեցած ճաշակին եւ անոնց համար ընտրած վայրին հետ առնչութիւն ունին:

Մայրաքաղաքին հայ համայնքին հարուստ դասակարգը կը բնակի ուղղակի քաղաքին կամ թէ արդէն քիչ թէ չատ քաղաքին անմիջական մասը եղող մէկ երկու արուարձաններու մէջ: Մեր հարուստներուն այս ընթացքը մեր համայնքի մնացեալ դասակարգերուն համար կը նուիրագործէ սա գաղափարը թէ ուղղակի քաղաքին մէջ ապրիլը ինքնին ազնուական բան մըն է: Մինչդեռ աւելի լուրջ միջավայրի մը մէջ հակառակը պիտի ըլլար ճշմարտութիւնը:

Բերան, ամէնէն կենդանի օրինակն է ըսուածին: Բերա, զլխաւոր կայանն է հայ համայնքի նիւթապէս ամէնէն կարող մասին: Ասիկա բաւական պիտի ըլլար որ մինչեւ այդ տեղուանքը հասնելու մարմաջը ունեցողները Բերան ընդունէին իբր ամէնէն իտէալ ազնուական վայրը բնակութեան: Եւ այդպէս ալ եղած է: Հայ ընտանիքներ առաջ Պոլսոյ կողմը, մօտաւոր արուարձանները կը հաստատուին: Յետոյ կ'անցնին Սկիւտար, աւելի վերջը Գաալիփօղ, ուր ուրեմն Բերա դիմելու համար, ուր արդէն հա-

սած պիտի ըլլան իրենց ազնուական դիրքին Բնակութեան տեղի ամբողջ յեղաշրջում մըն է այս որուն կ'ենթարկուին մեր ընտանիքները, եւ որ սակայն կ'ըլլայ իրենց ապաստումը շատ մը տեսակէտներով:

Բերայի կամ թէ բնութեան գեղջկական գեղեցկութիւններէն մերկացած խճողուած արուարձաններու մէջ հայ ընտանիքները ցոյց կուտան ամէն նշանները բնութեան ուծացած ըլլալու: Եւ երբ մարդիկ բնութեան կ'ուծանան, առաջուց արդէն վրայ տուած կ'ըլլան ինչ որ ազնուագոյնն էր իրենց զգացումներուն, իրենց հոգիին: Ռոմանտիկ ըմբռնում մը է մտածելը թէ բնութիւնը աղբիւրն է ամէն գեղեցկագիտական բարձրագոյն ըմբռնման, ամէն խորագոյն բարոյական զգացումի: Մարդ իբր պզտիկ կտորը բնութեան, միշտ անմիջական ազդեցութեան ներքեւ է արտաքին բնութեան հետ որ իր դաստիարակիչն է: Առանց բնութեան հետ աղընչութեան, մարդիկ այն են, ինչ որ տղաք առանց որ եւ է դաստիարակութեան:

Յաւալի է շիտալի, երբ հայ ընտանիքները, այն ալ լաւագոյնները, այնքան նուազ ընտանութիւն մը ցոյց կուտան բնութեան հանդէպ եւ կը նախընտրեն անկից հեռու, մեծ քաղաքի աղմուկներուն ու ազդեցութեանց մէջ զալ հաստատուիլ: Ասոնք հետզհետէ իրենց շատ մը հետեւողները կուեննան, որոնք թերեւս նուազ նիւթապէս կարող, նեղ ու հեղձուցիչ տուններով կը գոհանան, բաւական է որ ապրին օրինակի համար Բերայի մէջ եւ այս ինչ կամ այն ինչ մեծ աղային դրացի ըլլան: Այս կարգի նախանձախնդրութիւնները կը հաստատեն անափառութիւն եւ ներքին ապաստում մը:

Իմաստին մէջ թերեւս ծանր, սակայն դժբաղդաբար ճշմարտութիւն մըն է թէ մայրաքաղաքիս Հայ համայնքը իր նախասիրութիւններովն ու ներքին հակումներովը շատ յայտնի ապաստում մը մէջ է. ատոր հակազդելու համար աւելի կսորով ու աւելի ինքնամիտմամբ անհրաժեշտ են:

Ու մտածել թէ քաղաքի կեդրոնին մէջ խռնուած հայ ընտանիքներ ինչ կ'ընեն ընդհանրապէս: Շատ անգամներ հրապարակաւ կրկնուած են անոնց ըրածները. ամէնուն ծանօթ իրողութիւններ են արդէն: Ես կը խորհիմ աւելի այն սերունդին, որ նեղ ու հեղձուցիչ տուններու, առանց լայն ու զուարթ հորիզոնի բնակարաններու մէջ կը յառաջանան ու կ'ապրին: Զրկուելով բնութեան դրացնութենէն, այդ տղաքը հեռացուած են նաեւ իրենց ներքինին կազմաւորման համար ամէնէն զօրաւոր ազդակէն:

Քաղաքին մէջ հետզհետէ աւելի խռնուելով, մեր յաջորդ սերունդները անխուսափելիօրէն աւելի ճղճիմ պիտի դառնան հետզհետէ ֆիզիքապէս: Ֆիզիքական վատթարացումին չպիտի ուշանալ նաեւ հասնիլ բարոյական ու մտաւորական վատթարացումն ալ: Այս երեւակ վատթարացումով յատկանշուող սերունդ մը կրնանք ապահով ըլլալ թէ ամէնէն ապիկարն է սերունդներուն:

Ինչո՞ւ համար, մանաւանդ նիւթական բարեկեցութեան տէր հայ ընտանիքներ, չի հաստատուին քաղաքէն դուրս արուարձաններ, ընդարձակ պարտէզներով չըջապատուած բնակարաններու մէջ, լայն հորիզոն մը ունենալով իրենց առջեւ որ իր դաշտային ու լեռնային տեսարաններու խնձիղովը երեսները կը շառագունէ, աչքերը կը հրաշքէ եւ սրտերը կը բեղմնաւորէ: Այդ տեսակ հարուստ ընտանիքներու համար աւելի երջանիկ բան մը չպիտի ըլլար տեսնել քան իրենց շուրջ ընծիւղները որոնք միշտ աւելի կեանք կ'արտայայտեն, փոխանակ ծծելու աղտոտ մթնոլորտ մը, վատառողջ ժամանցներու անձնատուր ըլլալու եւ թողով մանաւանդ որ իրենց զաւակներն ալ ամէն տեսակէտով վատասերին:

Օրիորդք Վերգինէ եւ Արաքսի Կ. Շամտանճեան, Տեար Միհրան Շամտանճեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Խան Շամտանճեան, Տեար Տիրան Շամտանճեան, Տեարք Լեւոն եւ Սիմոն Շամտանճեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Մազմանճեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննիս Մինասեան, Տեարք Հրանտ, Զարեհ եւ Նուպար Գ. Շամտանճեան Խան շարթուս ընթացքին դառն կորուստ մը ունեցան յանձին կարապետ էֆէնտի Շամտանճեանի Յուզարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ վերջին հորեքշաբթի Գատըգիւղի Ս. Թադաւոր եկեղեցւոյն մէջ մեծ հանդիսաւորութեամբ: Խմբագրութիւնս իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Շամտանճեան ընտանիքին, այս ախուր առթիւ:

ԿԱՆԱՅՑ ԲԱԾԻՆԸ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՅԱՐԿԸ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ՆԴԼԻԱՑԻՆԵՐԸ homeը ունին եւ Ֆրանսացիները foyerն. Անգլիացիին homeը ձեւով մը աւանդատունն է, մեծ ցեղին ինքնայատկութեանց, իր առանձին բարքերուն, կեանքը ըմբռնելու, հաճելիին, հանգստաւէտին եւ միեւնոյն ատեն զուտ բարոյական հանգամանք ունեցող սկզբունքներու վրայ հիմնուած. աւելորդ է ծանրանալ homeին վրայ, անիկա ամենուն ծանօթ է արդէն եւ Անգլիացիները երբեք ամօթ չեն սեպած անով պարծենալու, ընդհակառակը. ասիկա արդէն ապացոյց մըն է անգլիական ցեղին ընտանեկան յարկին ընծայած մեծ կարեւորութեան. Ֆրանսացւոց foyerն աւելի գաղտնի մնացած է, աւելի՝ մտերիմ առաքինութիւն մը եղած է անոր սէրը. ամեն բանի մէջ ցուցնող եւ մեծ մասամբ հասարակական կեանքով ապրող Ֆրանսացին իր ընտանեկան յարկին համար միայն նախանձոտ դադտնապահութիւն մը ունեցած է. օտարականներուն մեծ մասը կուգայ կանցնի Ֆրանսայէն առանց տեսնելու կամ ընդնշմարելու այն տաքուկ անկիւնը ուր ընտանիքը կ'ապրի. եւ ընդհանրապէս՝ որովհետեւ միւս կողմէ Ֆրանսացիին հասարակական կեանքը շատ ընդարձակ է եւ ատով միայն մատչելի օտարներուն, կը կարծուի թէ Ֆրանսան ընտանեկան յարկ չունի. Արդ, առանց վարանելու կրնանք ըսել, foyerն homeի չափ նուիրական եւ մաքուր մնացած է. Ֆրանսացիք իրենց foyerով չեն պարծենար բայց հոն կը կազմուին եւ անկէջ է որ աշխարհիս կուտան ամէնէն courtois եւ ամէնէն նրբին զգացումներով օժտուած անձերը:

Ընտանեկան յարկը՝ ուր ընտանիքը պիտի կազմուի, ուր զաւակները պիտի մեծնան, սրբազան համարուած է նաեւ Արեւելքի ցեղերուն, եւ նոյն իսկ մեր ցեղն ալ իր անցեալին մէջ անմատչելի եւ նուիրական անկիւն մը համարած է զայն ուր միայն ընտրեալներու փոքրամասնութիւն մը կրնային մուտք ունենալ: Այսօր մոռցած մեր լաւ բաները, արդի անհարազատ վիճակին մէջ ուր իբր թէ եւրոպականացման ձգտումը անկերպարան ձեւի մը վերածած է մեր բարքերը, մեր սովորութիւնները. այսօր, կ'ըսենք, մեր մէջ ընտանեկան յարկ չունինք գրեթէ: Անիկա լուծուած է որովհետեւ բաւական դատողութիւն եւ մտքի առողջութիւն չենք ունեցած արդէն գոյութիւն ունեցած լաւ բաներուն հաւատարիմ մնալու կամ նորամուտ սովորութիւններու մէջ ջէն լաւագոյնները ընտրելով հիմնելու ընկերական ուրոյն կարգ ու սարք մը. այսօրուան վիճակով՝ կը կրկնենք՝ անհարազատ եւ հետեւաբար վատթարանալու հետամուտ պարագայի մը մէջ կը գտնուինք եւ որ ըստ իս ամէնէն ցայտուն կերպով կարտայայտուի մեր ընտանեկան յարկերուն նկատմամբ ցոյց տրուած անտարբերութեամբ եւ զայն ցուցադրելու, ձեւով մը հասարակութեան յանձնելու փութկոտութիւնովը, որուն ամէնէն յայտնի կերպերը հետեւեալներն են:

Այսօր տգէտ դասակարգէն ամէնէն զարգացեալներուն համար տունը մտնող եւ նոյնքո՛ւ նկատմամբ խիստ ըլլալը գոյութիւն չունի գրեթէ. ամէն մարդ կրնայ ամե-

նաթեթեւ ծանօթութեան մը շնորհիւ մօտ դտնել ընտանիքին մէջ. այսպէսով տունը հասարակաց տեղի մը կը դառնայ ուր ներկայ եղողներէն մեծ մասը՝ կրնան իրարու անծանօթ ըլլալ եւ կամ իրարու հակակիր անձեր. ասկէ յառաջ կրնան գալ gaffեր, անհաճոյ եւ վիրաւորիչ պարագաներ, եւայլն: Երբ մեր համայնքը ամէն ճիգ կը թափէ եւրօպական սովորոյթներու հետեւելու, ամէնէն առաջ պէտք էր հետամուտ ըլլալ գիտնալու թէ ընկերական զանազան աստիճանի վրայ գտնուող ընտանիքներու կենցաղը ինչ պայմաններու մէջ կ'ըլլայ, եւ այն ատեն պիտի տեսնէին թէ ամէնէն գոհ-հիկ, ամէնէն ստորին բաներէն մէկը համարուած է իր տանը, իր ընտանիքին անգամ-ները դիւրամատոյց եւ տրամադրելի դարձընելը առաջին հանգիստողին. ընտանիքին բարեկամները, անոնք որ կրնան կնոջը եւ զաւակներուդ, քայրերուդ եւ ծնողքիդ մօտենալ, որքան ալ ամենախիստ եւ դժուարահաճ ընտրութենէ մը անցած ըլլան ա'յն չափով կրնանք վստահ ըլլալ անոնց ազդեցութեանը վրայ. ապիկար, անբարոյական, ամէն արժանիքէ զուրկ ազգական մը ո եւ է ողջամիտ անձի համար չի կրնար հակազդել մարդու մը համար սնուցուած յարգանքին. մինչդեռ պզտիկ պակասութիւն մը իր ընտրած բարեկամին վրայ կրնայ խորհիլ տալ ընտրողին ճաշակին, վատթարացման, բարոյական ըմբռնումներուն մէջ անփոյթ գտնուելուն. ընդհակառակը մեր մէջ դէշ կամ անկարող ազգականներէ կ'ամչնան, մինչդեռ ընաւ փոյթ պիտի չ'ընէին իրենց ընտանիքին իսկ մէջ ընդունելու այնպիսի մարդիկ որոնց բարոյական ախտերուն վրայ քիչ մը առաջ խօսած ըլլան ուրիշներու: Այս անփութութիւնը ընտանեկան յարկը մաքուր պահելու իր շատ մը անպատեհութիւններուն հետ գձձութիւններու եւ շողոքորդութեանց բոյն մը կը դարձնէ զայն. տղաքդ կ'զգան որ քեզմէ ո եւ է յարգանք չի վայելած անձը հոն կը շողոքորթուի, կը պատուուի. բոլոր կեղծաւորութիւններու եւ ստրկական սովորութիւններու սերմը կայ հոն արդէն:

Նոյն ընտանեկան յարկին մաքրութեան նկատմամբ անփութութիւնն է որ ընտանեկան եւ շատ մտերիմ հանգամանք ունեցող հանդէսներու միջոցին հրաւիրեալներու ընտրութիւնը այնքան թոյլ կը դարձնէ որ գրեթէ գոյութիւն չունի. դուրը բաց է եւ ամէնքը կրնան ներս մտնել տղուդ կնուներին կամ կնոջդ տարեդարձին քեզի սեղանակից ըլլալու եւ ամէնէն սիրուած ու յարգուած բարեկամներուդ շարքին մէջ մտնալու. ասիկա հիւրասիրութեան հետեւանք չէ — այդպէս կ'ըմբռնեն շատերը — ալ տունդ մտնողներուն մասին աններելի անհոգութիւն մը որ ընտանեկան յարկին նկատմամբ յարգանքի պակաս կը նշանակէ: Եթէ տգէտները, ռամիկները միայն այս ձեւով վարուէին, ընականաբար յոյս կ'ըլլար որ տակաւ անոնք իրենց վրայ գերազանցութիւն ունեցող դասակարգերուն ազդեցութեանը տակ բարւոքուէին. դժբաղդաբար բացի մէկ քանի հազուադիւտ բացառութիւններէ, մեր համայնքին մէջ ընտանեկան յարկը գոյութիւն չունի եւ հետեւաբար՝ անոր կապուած շատ մը առաքինութիւնները կը պակսին:

Տունը գրեթէ փողոցի վերածել, ուրկէ կրնայ ամէն մարդ անցնիլ, ընտանիքին անգամնարուն վերաբերեալ մտերմական հանգամանք ունեցող եղելութիւններ հասարակութեան ցուցադրել, և անոր ուրախութիւնները ու ցաւերը մէջտեղ բերել, մասնաւորապէս գոհիկ բարքերու յատկանշական են եւ որուն գլխաւոր արտայայտութիւններէն մէկն է հրապարակագրութեան միջոցաւ իր կնոջը, իր մօրը եւ իր տղուն վրայ խօսիլը, եւ ընթերցողները զբաղեցնել բանով մը որ մինակ ընտանեկան յարկին յատուկ քաղցրութիւնները, գործմանքը եւ բոլորովին մտերիմ հաճոյքները պիտի կազմէին:

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՅԱՐԳԱՆՔԸ

ԼԵԻՈՆ ՔԻՐԻՇՃԵԱՆ

ԲԿՈՒ կիրակի առաջ ամբողջ Անգլիա, եւ անոր հետ գրականութեան բերաւոր համակիրները տօնեցին Շէյքսպիրի մահուան երկու հարիւր ութսուն եւ իններորդ տարեգարձը:

Այս կարգի հանդիսաւորութիւնները, որոնց միջոցին ամէնէն աւելի ի յայտ կուգայ հանճարներու շահած ժողովրդականութեան աստիճանաչափը, երախտագիտական անկեղծ ցոյցերն են ամբոխին երակներէն ընկած: Եւ յիշատակին յարգանքը, յիշատակին՝ անոր որ այս կամ այն ծառայութիւնը մատուցած է իր ցեղին, անգրչիրմի կեանքն է նորէն, որ թէւեւ կ'առնէ, կը սաւառնի, ջախջախուած քնարը կրկին թրթռացնել տալով: Սիրտերը որ կը խանդավառին, ու ամբողջ որ կը ծափեն, չե՞ն յօրիներ արդէն այն երգը մեղանուագ, որ փառաբանութիւնն է բնականորէն կեանքին, այն քրտնաթոր ու վաստակարեկ կենցաղին, որմէ յիշատակ մը կը մնայ միայն:

Այսպէս, երկու շաբաթ առաջ, Անգլիացիները առիթը ունեցան փառաւորելու իրենց համար չա՛տ սիրելի անուն մը, ինչպէս է Ուիլիամ Շէյքսպիրը: Երկու երկար դարեր պէտք եղան որպէս զի Շէյքսպիր կարենայ տիրանայ այն համազգային համալսին, որուն նմանը քիչերու տրուած է ունենալ: Բայց ժամանակի այդ ընդարձակ միջոցը խմորումի չըջան մը եղաւ իրեն համար, ու հետզհետէ անցնող տարիները, փոխանակ մոխրապատեղու իր համբաւը, զօրացուցին ու արմատաւորեցին զայն, եւ այս կերպով իր տաղանդին յայտնութիւնը՝ նոր մտքերու առջեւ՝ աւելի հիմնական եղաւ եւ յթողուց բնաւ այն վաղանցիկ տպաւորութիւնը, որ հապճեպով ձեռք բերուած համբաւներուն հետ կուգայ: Ու այսօր, գրական տարբեր դաւանանք ունեցողներն իսկ Ճօն Քիցի հետ կըսեն իրարու. «Քանի՛ կը կարդամ Շէյքսպիրը, այնքան անոր մէջ կը գտնեմ բոլոր այն բաները որոնց պէտք ունիմ»: Շէյքսպիրի գործը երբեք անյիշատակ չի պիտի անցնի, այնքան ատեն որ իր ճոխացուցած լեզուն կ'ապրի եւ իր փառաւորած երկիրը փարօսի մը նման կը լուսավառի ծովերու տարածութեանց մէջէն: «Ամէն ժամանակի եւ ամէն մարդու համար մեծ է անիկա»: Ահա՛ արժանիք մը որ տիեզերական հանգամանքը կուտայ իր համբաւին:

Շէյքսպիրի մահուան տարեգարձին առթիւ կազմակերպուած հանդիսադրութիւնները՝ այնպէս ինչպէս նկարագրուած կը գտնենք անգլիական թերթերուն մէջ, մեզի մտածել կուտան այն տիրական ոյժին վրայ, որով անհատ մը կը յաջողի ազնուացնել, հմայել ու ընկճել անհամար սիրտեր, թող ըլլան անոնք զանազան ցեղերէ ու դարագացումի տարբեր մակարդակներու վրայ:

Սղդեղֆօրտ-Օն-Ավօնի մէջ, ուր ծնաւ Շէյքսպիրը, ամէն մարդ ոտքի վրայ էր շաբաթօր կանուխ. զանգակները զուարթագին կը զարնէին եւ արեւը՝ Բրիտանեան երկիրներուն համար այնքան ժլատ ու նուաղուն, ճաճանչագեղ պսպղումներով դարգարել կ'երեւար «մեծ օրը»: Փողոցները լեցնող բազմութեան մէջ կ'երեւային ամէն դասակարգի հանդիսատեսներ, որովհետեւ ծանուցուած էր թէ Պետֆօրտէն հրաւիրուած պարողները ամբողջ օրը փողոցներուն մէջ պիտի ներկայացնեն դասական այն բոլոր պարերը, որոնցմով երկար ատեն խայտաղ Անգլիան:

Կէս օրէն քիչ մը առաջ, Քաղաքապետին առաջնորդութեամբ թափօր մը ճամբայ ելաւ Շէյքսպիրի ծնած տեղէն, եւ գնաց մինչեւ թաղուած վայրը, ծաղիկներով բեռնաւոր Գերեզմանատան մէջ, ուր հարկադրուած էին մուտքի տոմսակով ընդունիլ հանդէսին մասնակիցները, երէցը կարճ բանախօսութիւն մը ըրաւ եւ ըսաւ թէ ոչ մէկ բանաստեղծ, ոչ իսկ Եսքիլէս, որուն մէկ գործը ներկայացուած էր նախընթաց գիշեր, Շէյքսպիրի չափ լաւ ըմբռնած էր մարդկային բնաւորութիւնը եւ մարդուն դերը՝ տիեզերքին մէջ։ Երէցին խօսքերը աւարտելով սկսաւ գերեզմանին վրայ ծաղիկ սփռելու արարողութիւնը որ շատ թեւադրիչ ու յուզիչ է։

Ամէնէն առաջ դարաւոր գերեզմանին վրայ գետեղուեցաւ այն դափնիէ աւանդական պսակը, որուն տերեւները հաւաքուած կըլլան Շէյքսպիրի ծննդավայրին պարտէզէն։ Այլ եւ այլ զրական ու Շէյքսպիրեան ընկերակցութիւններ զետեղեցին շուշանէ, կարմիր ու ճերմակ վարդերէ արուեստագիտօրէն շինուած պսակներ։

Բայց անգլիացի մեծ թատերագիրը, որուն քառասնեակ թատերախաղերը բոլոր ժողովուրդներու մտաւորականութեան հիացում պատճառած են, չա՛տ աւելի եռանդազին ծափահարութեանց կ'արժանանար նոյն օրուան իրիկունը, Մէմօրիլը թատրոնին մէջ, ուր Համլէթը կը ներկայացնէին։

Շէյքսպիրի օրը Լոնտոնի մէջ ալ տօնուեցաւ հաւասար շքեղութեամբ։ Անգլիոյ ամէն կողմը արգէն քիչ թէ շատ հանդէսներ կատարուեցան, բայց մայրաքաղաքը, առանց որուն թերեւս Շէյքսպիր տօնակուն թաղուած մնար մոռացութեան մէջ, մասնաւոր պատիւներով ցոյց տուաւ յիշատակին յարգանքը։

Առտուն, քսանի չափ Շէյքսպիրը պաշտօնդներ հաւաքուեցան Բրիտանական Թանգարանին մէջ եւ առաջնորդութեամբ Լոնտոնի Շէյքսպիրեան Դաշնակցութեան հիմնադիր Ֆէյրմէն Օրտիչի, սկսան թափօրագնացութեան։ Հետզհետէ թափօրին եկան խառնուեցան ուրիշ համակիրներ, եւ պոյստը շարունակուեցաւ բոլոր այն վայրերուն մէջ որոնք Շէյքսպիրի կեանքին կամ գործին հետ կապ մը ունին։ Գիշերը ընտրեալ բազմութիւն մը ներկայ էր մասնաւոր սեղանին, որուն միջոցին Տօքզըր Ֆըրնիլօլ սա իմաստով բաժակաճառ մը արտասանեց։ —

Մեծ բանաստեղծներ այն ատեն միայն երեւան կուգան, երբ ազգային պէտքը կը հարկադրէ, եւ երբ մտաւորական զօրաւոր հոսանք մը ծայր տուած է։ Անգլիացիներս Շէյքսպիրը կը պարտինք Գեղարուեստական Վերածնունդին եւ Կրօնական Բարեկարգութեան։ Եթէ այսօր ունենանք նոր տարրեր պարունակող բանաստեղծութիւն մը, ճաբոնէն կրնայ գալ անիկա։ Ի վերջոյ Տօքզըր Ֆըրնիլօլ ներբողեց Շէյքսպիրը, իբր ամէնէն համակրելի եւ մարդկային դրագէտը, եւ առաջին բանաստեղծը որ ըմբռնած էր կնոջ իրական շնորհն ու հրապոյրը։

Անգլիայէն դուրս, Շէյքսպիրի տարեգարձը տօնուեցաւ նաեւ Գերմանիոյ մէջ։ Վայմար, Կէօթէի ու Շիլլէրի դասական քաղաքը, մեծ ցնծութեամբ բացաւ այն հոյակապ արձանը որ Շէյքսպիրեան Գերման ընկերակցութիւնը կանգնած է։ Արձանը կը ներկայացնէ Շէյքսպիրը՝ ժայռի կտորի մը վրայ նստած եւ թիկունքը ծռելով մտածելու ձեւ մը առած. մէկ ձեռքը բռնած է պլորուած թուղթ մը, միւսով՝ թարմ վարդ մը։ Արձանին բացման ներկայ եղաւ Սաքս-Վայմարի Մեծ-Դուքսը եւ ուրիշ ականաւոր անձնաւորութիւններ։ Այս առթիւ Շէյքսպիրեան Գերման ընկերակցութիւնը գումարեց իր տարեկան ժողովը Վայմարի մէջ ուր Եօղէֆ Բայնց, արդի մեծագոյն գերման գերասանը, ներկայացուց Համլէթի մէկ մասը։

Մեծ մարդոց յիշատակին մատուցուած յարգանքները ամէն ժողովուրդի մէջ կ'ուսնենան արտայայտութեանց տարբեր կերպեր, բայց գաղափարը եւ զգացումը նոյնն է։

աֆենուրեք: Նուիրական սուրբերու գերեզմանին առջեւ կարդացուած մաղթանքներն ու մեծ մարդոց յիշատակին ի պատիւ ցոյց տրուած ո եւ է համակրութիւն, բուրն ալ կը ձգտին ստեղծելու այն յետմահու փառաւորումը, որ այլ եւս միակ ալըն կալութիւնը կրնայ ըլլալ փտած մարմիններուն: Համակրանքի այդ ցոյցերն են որ վերադարձնումը կուտան փառաւորուած անձին գաղափարներուն, որոնք թէպէտ մեռեալին հետ թաղուած երեւային, բայց ահա նորէն կ'արձագանգեն, կը ծափահարուին:

Եւրոպայի մէջ արդէն, տեսակ մը սովորութիւն յառաջ եկած է մեծ մարդոց բնակած կամ անոնց կեանքին հետ յարաբերութիւն ունեցող տեղերը թանգարաններու փոխելու եւ ատոնց մէջ ամէն պատշաճ առթիւ արտայայտելու յիշատակին յարգանքը:

Շէյքսպիրի ծննդավայրը՝ Սդրէդֆորտի մէջ, ամէնէն դասական օրինակն է, թէպէտ այն տեղ հաւաքուած յիշատակները ընդհանրապէս քիչ վաւերական են, որովհետեւ Շէյքսպիրի կեանքին մանրամասնութիւնները լուսաբանուած չեն տակաւին: Վիքոր Հիւկօ իր Մուսէօնը ունի Ալգիլի մէջ, Տօգլիլ Հաուս, ուր բնակեցաւ իր մենութեան օրերուն. եւ տակաւին երկու տարի առաջ Բարիզի Բլաս Կէ Վօթի մէջ ալ Հիւկոյի թանգարան մը բացուեցաւ, ճիշդ այն տան մէջ, ուր կ'ապրէր բանաստեղծը, երբ Էքնամիտի առիւծն էր տակաւին:

Սկովտիոյ մէջ՝ Էպպըքֆորտի Դղեակը, ուր կը սիրէր բնակիլ Ուոլթըր Սքօթ, հիմա Սքօթի թանգարանը եղած է, ինչպէս Քարլայլի բնակարանը, Ուոտսուօրթի Աղաւնիի Հիւղակը, մէյ մէկ Մուսէօններու փոխուած են այսօր Յետոյ կան Պէթովընի ծննդավայրը՝ Պօնի մէջ, Կէօթէի տունը Վայմարի մէջ եւ ենթադրեալ Քաղա Տանդէն՝ Ֆիբէնցայի մէջ, որոնք բոլորն ալ իրենց ուխտագնացութեան օրերն ունին:

Մեռնող անհատականութեանց գերեզմանին վրայ կամ անոնց յիշատակին հետ կապ ունեցող վայրերու նուիրուած մեծարանքը ինքնին պղատոնական արարք մըն է թէպէտ, բայց այն նշանակութիւնը որ կ'առնէ այդ առիթներով սարքուած ժողովրդաշայն ցոյցը, իսկապէս գեղեցիկ ու թելադրիչ է:

ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԻ արտօնատէր-խմբագրապետ Արմէն Էֆ. Լուսինեան կը հաղորդէ մեզ թէ Հանրագիտակի Տպագրիչ-Հրատարակիչն ըլլալէ բոլորովին զադրած է Տիար Նշան Կ. Պէրպէրեան եւ այլ եւս թերթին ներկայացուցիչ լինելու ո՛ր եւ է հանգամանք չունի:

Հանրագիտակ կը հրատարակուի մօտ օրէն ուրիշ տպարանէ, աւելի ճոխ ու այժմէական նիւթերով, եւ նոր, թարմ ուժերէ բաղկացած խմբագրական ու վարչային մարմիններով:

Հանրագիտակի պատուարժան բաժանորդք, գործակալք, ընթերցողք ու բարեկամք, թէ՛ գաւառներէն, թէ՛ Պոլիսէն ու ամէն կողմերէն Հանրագիտակի վերաբերող նամակ, հաշիւ, յօդուած եւ ո եւ է յանձնարարութիւն կամ աւանդ յղելու են ուղղակի կամ մի միայն սա հասցէին, ցնոր տնօրինութիւն:

Հանրագիտակի խմբագրական-գրասենեակը, Կ. Պոլիս, Մէրճան-Շուկայ, Իմամ-Ալի Խան, թիւ 20:

ՍՏԱՑԱՆՔ Ծրագիր կենաց, աշխատասիրութիւն Սերովբէ վարդ. Սամուէլեանի Թալասցի, Ս. Երուսաղէմի միաբանութենէն: Տպագրութիւն Մատթէոսեան: Կը ծախուի 5 զրուի:

ԱՆՅՈՐՈՂ

ԱՐՏԱՇԷՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Կ'անցնի անցորդն՝ անձնասուր
Իր սիրական խոհերուն
Համբաներէ բաքբաքուր,
Բայրամդար, շրւարուն:

Մանգաղն ուսին՝ նա կը քաշէ,
Միշտ կը քաշէ,
Ուրկից ի վեր . . . ,
Ոչ ո'ք զիտէ:

Գիտե՛ք, սուր է գերանդին
Մ'սամոյր անցորդին.
Դեղեցկութիւնն է անոր հունձքն իրական
Վայրավասին իր չորս դին:

Կ'անցնի անցորդն անա սիկին
Պասուհանին ներսէն
Զեր փառաւոր ապարանքին:

Զեր իզական հըրապոյրներն անմեկին,
Ո'վ սիկին,
Հասունութիւնն ունին փարքաւ ու ոսկեգոծ
Յուշիսի քիւր պսուղներուն մտնոս ու հոծ:

Թողե՛ք անցորդին մոյրուն,
Բաղէ՛ք քննո՛ւ կարմիրն առոյգ
Այդ քաղցրահամ խնձորներուն,
Դանձեր զոյգ,
Շնչէ՛ք բուրմունքն ալ անուշ՝
Մեղրածորան նարինջներուն:

Զեր շրնորհներն, ո'վ սիկին,
Յակնութիւններն ունին ձոխ ու քանկագին
Զրնոս ու զով ձըւերուկին:
Զեր գեղն ամբողջ, ո'վ սիկին,
Դեռ գրոշմը կը կրէ
Յողաքուրմ ու խընկահոս,
Ասուծոյ մը մասիկին:

Դեղեցկութեան մանգաղն՝ ուսին,
Դողնոցին մէջ հունձքի պաշարն ալ առաս,
Կեանքի մոլար ճամբէն ոսին
Կ'անցնի անցորդը բազմաշխաս:

Անցորդը կ'անցնի, անցորդը կերթայ
Զե՛ք զիտէ՛ք քե ո'ւր,
Ածելով չորս դին
Վայրավասի՛ն
Դեղեցկութեանց հընձոյ իր սուր գերանդին:

ԿՐՕՆՔԻ ԽՕՍՔԵՐ

ԴԱՐՁԸ

ՄԵՍՐՈՊ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ԻՆՏԱՐԱՆԸ իր գեղեցիկ եւ մխիթարական մէկ էջը կը բանայ մեզի Անառակին առակովը: Ամենապարզ պատմութիւն մը՝ որ թատերական հանգուցներ եւ հոգեբանական կնիւղներ չունենալով հանդերձ, յեղաշրջող ոյժ մը ունի եւ խորազգեսցիկ տպաւորութիւն մը կը գործէ այն հոգիներուն վրայ՝ որոնք փրկութեան բաղձանքով կը վառին եւ սրբութեան ծարաւը կը զգան:

Յիսուս՝ փարիսեցիներուն սրտայուզութեան եւ տրտունջներուն մէջտեղ իր գերազանց բարձրութեան մէջ կեցած է, երբ անխռով եւ յաղթական, իր վարդապետութեան ամէնէն լուսաւոր կողմը եւ կենդանի հեռապատկերը կը ցուցնէ իրմով վերածնող մարդկութեան, որուն անդամները ոչ թէ հրէական բարձր դասակարգէն պիտի ըլլային, այլ մեղաւորներէն եւ մաքսաւորներէն, այն գռեհիկ՝ խաժամուժ ամբօխէն որ օրէնքը չի զիտեր եւ նզովուած է: Ի՛նչ մեծ զայթակղում Ռարբիններուն, Մովսէսի աթոռը բազմող դպիրներուն համար, որոնք ներելի չէին համարեր չաբաթ օրը հիւսնդի մը այցելութեան երթալ, վտանգուածի մը կեանքը փրկել: Որոնք նուրբ խղճագիտութեամբ մը կ'արգիլէին սպաննել միջատ մը կամ կտրել ուղտի մը գլուխը, եւ միեւնոյն ատեն՝ գոհաբանական նուագներով կը կոխկոտէին ջախջախուած եղէգը եւ կը մարէին առկայծեալ պատրուիր: Յիսուս պէտք էր հասկցնէր անոնց թէ հոգիով աղքատ, կոյր եւ մերկ էր, թէ Աստուծոյ աչքին առջեւ մեղաւորին սրտաբուխ արցունքը աւելի մեծ արժէք ունէր՝ քան իրենց արարողական պերճութիւնները, կատակերգական ցուցամուրթիւնը եւ անախառնութիւնը:

Անառակը Գրիստոնէութեան մեծագոյն հրաշքը կը պատմէ, ինկած եւ մոլորած մարդուն վերածնութիւնը: Չէ՞ որ անառակին պէս՝ որ կը լքէ հայրենի տունը, չարասէր մարդն ալ կ'արհամարհէ Աստուծոյ հայրախնամ աչքը, որ խտրիչ՝ անարեւելի վայր մը ունի իրեն համար, կը նետուի աշխարհին գիրկը, ուր ա'լ հսկող աչք մը չի հետեւիր իրեն, ո'չ կշռադատ մը իր գործերուն, ո'չ ազդարար ձայն մը եւ ոչ պատկառազգու հեղինակութիւն մը:

Ընտանեկան կապերէ զերծ, սանձարձակ ազատութեամբ մը ան կը յուսար ապրիլ հաճոյքին կեանքը, բայց ի՛նչ դառն յուսախաբութիւն երբ անոյս չքաւորութեան մը եւ ամենաստոր գերութեան մը պայմաններուն մէջ գտաւ ինքզինքը: Անառակ որդին, այդ քաջակազմ, աշխոյժ երիտասարդը, այդ կենցաղասէր՝ գեղանի տղամարդը, անթերի մարմնացումն է ցանկութիւններու մէջ բնկղմած հեշտասէրներուն, որոնք կը կարծեն թէ հաճոյքին ծովը եզերք չունի: Բայց ի՛նչ ցնցող պատրանք, կուգայ ժամանակ մը երբ կը զգաս թէ կեանքին գեղն ու հրապոյրը ալ չեն ազդեր սրտիդ, ինչպէս որ դադար պիտի ծաղկեպսակները ալ չեն անուշահոտեր ժահահոտ դիակը: Ո՛չ անարքին մոմերուն փայլը, ո'չ ծաղիկներուն վառ գոյները, ո'չ մահաբազկներուն կենդանի կուրծքիւն թռած հոգեշարժ ներդաշնակութիւնը կեանքի ցոլք մը եւ զօրութիւն մը չեն տար մեռած մարմնոյն, վասն զի կենդանութեան կեդրոնը աւերակ է:

Անառակ որդին իր անարգ լքումին մէջ էր երբ «եկեալ ի միտս իւր, ասէ, յարուցեալ գնացից առ հայր իմ»։ Ասկից կը սկսի հոգիին ամէնէն սրտայոյզ ուղերգութիւնը։ Թէ ինչպէս կոտորած սիրտը կը վերաշինուի աւելի ղդայուն եւ փափուկ, թէ ինչպէս ապականուած մարդը կը վերածաղկի բարութեան շունչովը։ Փրկութեան առաջին քայլն է ուր մարդ մը ինքզինքը կ'ամփոփէ։ Ինչ արշաւի մէջ ալ գտնուիս, ինչ արագութեամբ ալ սուրաս, փրկարար է որ անգամ մը կանգ առնես, շուրջդ նայիս։ Անառակը ինքն իրմէն դուրս կ'ապրէր, իր վիճակին գիտակցութիւնը չունէր, երբ անդունդին եզերքը ուժգին ցնցումով մը սթափեցաւ, ժողովեց ինքզինքը, վայրկեանապէս յիշեց իր ոսկեզօծ մանկութիւնը, մօրը ղէմքը թրջող արտասուքը որ իր բաժանման սուգը կուլար։ Չարը անդիմադրելի հրապոյրներ ունի, բայց իր ցոյց տուած բարձր լիթիւնը Տարպեան ժայռն է ուսկից վար պիտի ձգէ զքեզ ջախջախելու համար գանկդ, եւ կամ Յովսափաղու մահաշուք ձորը պիտի առաջնորդէ, որուն արիւնոտ ծաղիկներուն մէջ պիտի փռես անկենդան զիակդ։

Այդ անյուսութեան ահաբեկիչ խաւարին մէջ՝ Հօր բարութեան հեռաւոր յիշատակը նորածագ արեւի մը պէս փայլատակեց Անառակին գլխուն վերեւ։ Հայրական սիրոյն կայծը վառած էր իր սիրտը եւ հաւատքի առաջին ճառագայթն ալ լուսաւորեց միտքը։ «Յարուցեալ գնացից առ հայր իմ եւ ասացից ցնա, Հայր, մեզայ յերկինս եւ առաջի քո»։ Սէրը եւ հաւատքը միասնաբար կը ծնին հոգեւոր մարդը եւ կը պատրաստեն փրկութիւնը։ Եւրը կ'ազնուացնէ, կը հալեցնէ սրտին սառնութիւնը, կը փշրէ կարծրութիւնը, հաւատքը թոյլ կուտայ հոգիին, կը բարձրացնէ ղէպի լոյսը եւ կեանքը։ Անշուշտ փափաքը չի բաւեր փրկութեան վճռական քայլն առնելու համար։ Բաղձանքները ամպերու պէս մրրկի թեւերով կը սաւառնին անկայուն եւ ցրցքնուած, հաւատքի հզօր ոյժն է որ կը խտացնէ, կը միացնէ զանոնք, եւ բարերար անձրեւի մը փոխելով՝ կ'ռոգէ եւ կը պտղաբերէ պարարտ երկիրը։ Հաւատքը շարժումն է, ձեռնարկութիւնն է, գործն է, եւ գործը միայն կրնայ հիմնովին փոխել եւ շրջել մարդու մը էութիւնը։

Ոչ մէկ գիրքի մէջ կարելի է հանդիպիլ այսպիսի վսեմ պատկերի մը, ուր աստուած ծութիւնն ու մարդկութիւնը այնքան մօտէն իրարու կը փարին, ուր Սէրը արիւնոտ կոիւ մը մղելով մեղքին ղէմ՝ կ'ազատէ մարդկային աւարը Չարին ճանկերէն։ Հոս է Աւետարանին ամենաբարձր արժէքը եւ յաւիտենականութիւնը։ Ահա անառակ որդին որ չարին գիրկը նետուած՝ տղմաթաթախ կը քաշկոտէր իր անարժան գոյութիւնը, զղջումի ջուրով լուացուած, արցունքներով սրբուած՝ անմեղունակ եւ սպիտակափայլ կը հանգչի Աստուծոյ գրկին վրայ։ Եւ այս է արդարեւ ճշմարիտ կրօնքի մը աստուածային գործը եւ գերագոյն մխիթարութիւնը։

Արդեօք մեր կեանքին պատկերն ալ չի՞ ցոյցաներ անառակին առակը։ մեզմէ իւրաքանչիւրը իր ապրելու եղանակէն, իր սրտի շարժումներէն, իր գաղտնի խորհուրդներէն նմանութիւն մը չի՞ նշմարեր այն անփորձ եւ ցոփ երիտասարդին կեանքին մէջ։ Չի կան միթէ մարդիկ որոնց միակ ղբաղումն ըլլայ անասնական վայելքը, հաճոյքները լափել եւ այդ յիմարութեան մէջ մեռնիլ։ մարդիկ՝ որ ղէպի անդունդ իրենց ուժգին վազքին մէջ՝ խղճի սաստիկ խայթերով կը տանջուին՝ բայց անկարող են դարձ մը ընելու։

Յիռուս այս ճոխ, հրաշալի պատկերով մարդկային բնութեան եւ տկարութեան խոր հասկացողութեամբ, Աստուծոյ բարութեան եւ Սիրոյն անսահմանութիւնը մեր աչքին առջեւ դնելով, կը հրաւիրէ որ փշրուած սիրտերը, անկեալ հոգիները, ամէնէն անյոյս մեղաւորները չի յուսահատին եւ փրկութեան ծարաւով զիմեն իրեն։

Մի՛ վախճաք մօտենալու Յիսուսին, իր բացուած թեւերը Մողոքին ատրաշէկ բազուկները չեն, որոնց մէջ անմեղ մանուկները կը ճենճերէին, այլ սիրոյ կարօթութեամբ ոսկեզօծուած են անոնք։ Միայն թէ սրտաբուխ հառաչանքներ թող ելլեն ձեր կուրծքէն։ արցունքի մարդարիտ կաթիլներ թող փայլին ձեր աչքերուն մէջ։ Յիռուս ժպտուն եւ գորովալից պիտի զիմաւորէ զձեզ, պիտի գրկէ իր թեւերուն մէջ ըսելով — «Իմ որդիս մեռած էր ու կենդանացաւ, կորսուած էր ու գտնուեցաւ»։

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՐԳԱՐ ՅՈՒՀԱՆՆԷՍԵԱՆՑ

ՈՎԿԱՍԻ թղթաբերը անցեալ շարթուան վերջերը ծանոյց հանրածանօթ Պրն. Արգար Յովհաննէսեանցի մահը: Հանգուցեալը իր ուսումը ստացած էր Բեդերսպուրկի Համալսարանին մէջ եւ բժշկութեան վկայական ընդունած: յետոյ գացած էր Գերմանիա եւ տեղւոյն համալսարաններուն մէջ ալ ժամանակ մը մնալով վերադարձած էր Թիֆլիս: Ծնած էր 1848ին:

Պրն. Արգար Յովհաննէսեանց բժշկական ասպարէզը թողլով ինքզինքը նուիրեց գրականութեան: Իր գրական գործունէութիւնը սկսաւ գերմաներէնէ կատարուած թարգմանութիւններով, Ռուսահայոց ծառայողներով գերման գրականութիւնը: 1876ին սկսաւ հրատարակել Փարմ եռամսեայ հանդէսը զոր մեծ զոհողութիւններով երկու եւրոք տարի շարունակեց, բայց ի վերջոյ նախական զոհողութիւններուն չի կարենալով տոկալ, թերթին հրատարակութիւնը դադրեցուց: Բայց այդ անյաջողութիւնը չի յուսահատեցուց զինքը: գրական գրադումները իր նախասիրութիւնները եղան միշտ, այնպէս որ նորէն ձեռնարկեց յրադրական հրատարակութեան, խմբագրելով Արձագանքը, որ իր ընդարձակ ծաւալով եւ չափական յօգուտներովը կարեւոր տեղ մը գրաւեց: Արձագանքի հրատարակութիւնը կանոնաւորաբար տեւեց մինչեւ 1898 թուականը, երբ Ց ամսուան դադարման դատապարտուեցաւ, քիչ յետոյ երկրորդ հրամանով մը ի սպառ խափանուելով:

Պրն. Արգար Յովհաննէսեանց ընկերական մարդ մըն էր, կովկասի մէջ սարքուած բոլոր կարեւոր հանգէսներուն կը հրաւիրուէր եւ սեղաններու նախագահութիւնը իրեն կը յանձնուէր. անուանի ճարտասան մը եւ զուարճախօս մըն էր: Բայց Արձագանքը ի սպառ խափանուելէն վերջ, ջղային տկարութեան եւ շնչարգելութեան ենթարկուելով մէկ երկու տարուան մէջ շատ ինկաւ:

1887—90ի միջոցներուն Յովհաննէսեանց Պոլիս այցելած է. երկու անգամ պատագամաւոր նշանակուած է կաթողիկոսական ընտրութեանց, ինչպէս Մակար կաթողիկոսի ժամանակ, երբ Ներսէս Վարժապետեանի ընտրութեան կուսակից եղաւ: Երկրորդ անգամուն, Մակար կաթողիկոսի վախճանելէն յետոյ, Պրուսայի առաջնորդութեան կողմէ պատգամաւոր ընտրուեցաւ եւ մասնակցեցաւ Ս. Էջմիածնի ժողովին, ուր արեւմտեան պատգամաւորներուն համակրութիւնը գրաւեց:

Թիֆլիսի մէջ իր հրապարակագրական ղեղումներէն դատ, այլ եւ այլ հանրային գործեր վարած է: Բնան եւ հինգ տարիէ ի վեր կը պաշտօնավարէր իրր Տնօրէն Թիֆլիսի «Փոխադարձ Վարկի Դրամատան»: Պրն. Արգար Յովհաննէսեանց Տնօրէն էր նաեւ Թիֆլիսի կեդրոնական Դրամաճառանոցին, որ շատ մը հեղինակներ քաջալերած է հրատարակելով անոնց այլ եւ այլ գործերը, ինչպէս Տէր Ղեւոնդեանց քահանայի ծանօթ «Մայրենի Լեզու»-ները:

Հանգուցեալը քեռորդին էր հանգուցեալ բարերար Մկրտիչ Սանասարեանցի, իր քոյրերն ալ զարգացած եւ գործօն կիներ եղած են. ասոնցմէ մանկավարժ Տիկին Մատակեանց ծանօթ է Թրքահայոց Միւս քոյրերն աւելի Ռուսահայ շրջանակներու մէջ գործած են:

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՊԱՀԱՐՁԱՆ

Ա.—ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ (')

77. — Երբոր ամուսիններէն մէկուն հաւանութիւնը բռնադատութիւնով կամ անձի սխալութիւնով եղծուած է, անկէց առաջ եկած ամուսնութեան չեղեալութիւնը յարաբերական է: Իրաւ ալ ան հիմնուած է անհատական շահու վրայ, կամ աւելի ճիշդը այն ամուսինին շահուն վրայ, որուն հաւանութիւնն է եղծուած. հոգ, ընկերական շահը խնդիրի առարկայ չէ, կամ եթէ ըլլայ իսկ, աւելի ամուսնութեան չի ջնջուելուն ի նպաստ է, ինչու որ ամուսնութեան մը ջնջումը ինքնին հանրային գայթակղութիւն մը կը նշանակէ միշտ: Ատոր համար է որ օրէնքը մէկ կողմէն սահմանափակ կերպով կը նշանակէ ջնջում պահանջելու իրաւատէրները, եւ միւս կողմէն կը սահմանէ անընդունելիութեան պարագաներ՝ այդ գործողութեան դէմ, զորս քիչ մը վարը պիտի բացատրենք եւ որոնք յարաբերական չեղեալութեան սովորական յատկանիշներն են:

78. — Նախ ըսինք թէ ջնջումի գործողութիւնը, միմիայն կարգ մը անձերու կողմէ կարելի է ձեռնարկուիլ: Որո՞նք են այդ անձերը: Անոնք, որոնց ի նպաստ հաստատուած է չեղեալութեան այդ գրութիւնը, այսինքն ամուսիններուն, կամ երկուքէն անոր՝ որուն հաւանութիւնը եղծուած է բռնութիւնով կամ սխալանքով: Անոնցմէ զատ ոչ մէկը իրաւունք չունի այդ օրինակ գործողութեան մը ձեռնարկելու, յօդ. 180 չառ վճռական է այդ մասին: Կամ ուրիշ կերպով ըսելով, ոչ ծնողքները, ոչ պարտապահանջները, ոչ ժառանգորդները չեն կրնար ամուսնութեան ջնջում պահանջել, նոյն իսկ եթէ ծնողները ըլլան հաւանութիւնը եղծուած կողմին ծնող, եթէ պահանջումը եղած է եւ դեռ վճիռը տրուած չէ, ու հաւանութիւնը եղծուած կողմը յանկարծ մեռնի, ժառանգորդները չեն կրնար շարունակել այդ գործողութիւնը ինչու որ, ամուսնութիւնը զուտ անձնական գործ է եւ քնաւին ժառանգական:

79. — Բռնութեան կամ սխալանքի հետեւանքով, ամուսնութեան ջնջումի գործողութիւնը կրնայ կարեւորութենէ զուրկ նկատուիլ, այսինքն անընդունելի ըլլալ, երբ ջնջումի իրաւատէր կողմը օրէնքով կամ ինքնաբերաբար հաստատած, չլաւերացուցած է նախապէս իրաց կացութիւնը: Այդ մասին յօդ. 181ը կրսէ. «Նախորդ յօդուածով յիշուած պարագային մեջ, ջնջումի պահանջը անընդունելի է, ամէն անգամ որ, վեց ամիս կենակցութիւն ունեցած են երկու կողմերը, այն օրէն ի վեր՝ ուր իրաւատէր ամուսինը, իր ազատ կամեցողութեան տիրացած կամ սխալանքին գիտակցած է»:

Բռնութեան ենթարկուած ամուսինը իր ազատ կամքին տիրացած է ալ, կամ սխալանքի ենթակայ ամուսինը գտած է իր սխալը: Այդ թուականէն սկսեալ, անընդհատ կերպով, վեց ամիս կը կենակցի իր կողակիցին հետ, առանց ջնջումի գործողութեան ձեռնարկելու: Օրէնքը, զայն իբր իր իրաւունքէն հրաժարած, կամ իր ամուսնութիւնը լռելեայն վաւերացուցած կը նկատէ. եթէ, իրաւ նպատակ ունէր անոր դէմ դատախազ կանգնելու, լուռ պիտի կենա՞ր այդչափ երկար ատեն: Որով ալ պիտի չի կրնայ գործել անոր դէմ, եւ որովհետեւ ինք միայն ունէր այդ իրաւունքը, ուրեմն ամուսնութիւնը այլեւս անժխտելի է եւ անտեղիտալի:

Վերոյիշեալ յօդուածին նայելով, վեց ամսուան պայմանաժամը կը սկսի այն ատեն միայն երբ բռնադատութիւնը կը դադրի եւ սխալանքը երեւան կելլայ: Իրաւ ալ,

ամուսինին գործունէութեան պակասը, ջնջումի իր իրաւունքէն հրաժարում չէ կատարելի նկատել, որչափ ատեն որ ան չի կրնար ազատօրէն ու գիտակցաբար գործել: Ատոր համար սխալումի վրայ հիմնուած ջնջումի գործողութեան կարելի չէ ձեռնարկել որչափ ատեն որ սխալը երեւսն ելած չէ, եւ բռնադատութեան վրայ հիմնուած՝ որչափ ատեն որ այդ բռնադատութիւնը կը տեսնէ:

Միւս կողմէ, որպէս զի սկսեալ այն թուականէն զոր մատնանշեցինք, վնց ամիս լռութիւն պահելէն ամուսնութեան լռելեայն վաւերացում ենթադրուի, պէտք է որ, այդ ամուսինը յարատեւ կերպով կենակցած ըլլայ իր կողակիցին հետ, ամբողջ այդ պայմանաժամի տեւողութեան պահուն: Այն ատեն միայն կարելի է ըսել թէ լռելեայն վաւերացուցած էինք իր ամուսնութիւնը: Իսկ երբ զատ կապրի, ոչ միայն վաւերացուցած չըլլար, այլ նաեւ բողոքած կըլլայ անոր դէմ:

80. — Երբ յօդ. 181ը մեզ կը նշանակէ այն պարագան ուրկէ ամուսնութեան մը լռելեայն վաւերացումը առաջ կուգայ, ինք ալ իր կարգին լռելեայն մեզ կը հասկցնէ որ ատկէ տարբեր պարագաներէ առաջ չի կրնար գալ այն: Եւ իրաւ ալ, օրէնքը իթէ ուրիշ ընդունելի պայմաններ ալ ունենար, պատճառ մը չի կար որ զանոնք ալ չի յիշեր: Ատոր համար է որ կնկան յղութիւնը, երբ կուզէ պատահի, անընդունելիութեան պատճառ մը չի կրնար ըլլալ, ըլլա՛յն կնկանը կողմէն, ըլլայ էրկանը կողմէն ամուսնութեան ջնջումի պահանջի մը դէմ: Շատ իրաւացի է ասո ինչու որ, եթէ ջնջումի գործողութիւնը կնկանը կը վերաբերի, իր յղութիւնը անպատճառ չտպացուցաներ որ իր ամուսնութիւնը վաւերացուցած ըլլայ, անոր պարտադրած պարտաւորութիւնները ինքնակամ կատարելով, որովհետեւ կրնայ բռնաբարուած ալ ըլլալ: Իսկ եթէ ջնջումի գործողութիւնը էրկանը կը վերաբերի, կնկանը յղութիւնը ալ աւելի նուազ կարեւորութիւն ունի, ինչու որ կրնայ շնութեան մը արդիւնքը ըլլալ ան:

81. — Երբոր ծնողներուն կամ ընտանեկան ժողովին հաւանութիւնը չէ առնուած: — Կը յիշուի որ ամուսնական չափահասութիւն չունեցող տղաք, կարգուելու համար պարտաւոր են իրենց հօր ու մօր, մեծ-հօր ու մեծ-մօր կամ ընտանեկան ժողովին հաւանութիւնը առնելու: Եթէ այդ հաւանութիւնը չէ առնուած, ամուսնութիւնը չեղեալ է: Բայց յարաբերական չեղեալութիւնով միայն, ինչու որ, կը տեսնանք թէ մէկ կողմէ, օրէնքը որոշ մէկ քանի անձերու միայն կուտայ չեղեալութիւն պահանջելու իրաւունքը եւ միւս կողմէ, չեղեալութիւնը կարելի է ջնջել որոշ պայմաններու մէջ:

82. — Որո՞նց կը պատկանի չեղեալութիւն պահանջելու իրաւունքը: — Ըստ յօդ. 182ի. «Առանց հօր ու մօր, ծնողներու, կամ ընտանեկան ժողովի հաւանութեան կընքուած ամուսնութեան մը դէմ, — միշտ ենթադրելով որ այդ հաւանութիւնը անհրաժեշտ էր, ըստ օրինի այդ պարագային մեզ, — չեղեալութիւն պահանջելու իրաւունք ունին միայն անոնք՝ որոնց հաւանութիւնը պէտք էր առնուիլ եւ ջառնուեցաւ. եւ կամ երկուս ամուսիններէն այն միայն որ այդ հաւանութիւնը առնելու պարտաւորութեան տակ էր»:

83. — Ուրեմն, չեղեալութիւն պահանջելու իրաւունքը էն առաջ կը պատկանի այն աղգականներուն՝ որոնց հաւանութիւնը խնդրել պէտք էր: Այդ պարագային հարկ կըլլայ ելլալ մինչեւ ամուսնութեան կնքումին թուականը, եւ նայիլ թէ որո՞նց հաւանութիւնը առնել պէտք էր ու չէ առնուած: Անոնք միայն իրաւունք կրնան ունենալ չեղեալութիւն պահանջելու:

Այս սկզբունքին կիրարկումները.

1. Ամուսնապէս անչափահաս աղջկ մը կորսնցուցած է իր հայրը կամ մայրը միայն. կը կարգուի առանց ողջ մնացողին հաւանութիւնը առնելու: Այս վերջինը իրաւունք ունի ամուսնութիւնը չեղեալ նկատելու եւ զայդ պահանջելու:

2. Եթէ ամուսնացեալ անչափահաս տղու մը հայրը ու մայրը ողջ են դեռ, և կարգուած է առանց անոնց հաւանութիւնը առնելու, չեղեալութիւն պահանջելու իրաւունքը, ընդհանուր կարծիքին նայելով թէ՛ հօրը և թէ՛ մօրը կը պատկանի Ռայց մայրը չի կրնար իր այդ իրաւունքը դործադրել առանց իր երեկին հաւանութեանը, դէթ որչափ ատեն որ այս վերջինը ողջ է և իր կամքը յայտնելու կարող:

3. Ամուսնացեալ անչափահաս տղու մը հայրը ու մայրը մեռած են, հօրենական ու մօրենական մեծ-հայրերը ու մեծ-մայրերը ունի և կը կարգուի առանց անոնց հաւանութեան: Ամուսնութիւնը չեղեալ է: Հօրենական ու մօրենական կողմերն ալ զատ զատ իրաւունք ունին չեղեալութիւն պահանջելու, և եթէ մեծ-հայրերը մեռած կամ կամքերն յայտնելու անկարող ըլլան իրաւունքը կանցնի մեծ-մայրներուն:

4. Քաղաքային կերպով անչափահաս տղայ մը, որուն բոլոր ծնողները մեռած են, կը կարգուի առանց ընտանեկան ժողովին հաւանութեան: Այդ ժողովին հաւանական կամ իսկական անդամները զատ զատ պահանջում ընելու իրաւունք չունին: Ժողովը իրեն բարոյական ու հաւաքական մարմին միայն, իրաւունք ունի միակ կարծիք մը յայտնելու թեր կամ դէմ, իր կողմէ ընտրուած ներկայացուցիչի մը միջոցով:

5. Բնական զաւակ մը կարգուած է առանց իր մասնաւոր խնամակալին հաւանութիւնը առնելու, յօդ. 159ի նախատեսած պարագային մէջ: Ընդհանրապէս կը կարծուի որ ամուսնութիւնը չեղեալ է, և այդ բանը պահանջելու իրաւունքը բնական զաւակին ու անոր մասնաւոր խնամակալին են: Եւ սակայն այդ կարծիքին դէմ ծանր առարկութիւն մը կայ: Ամուսնութեան մէջ, չեղեալութիւն ձեռք բերելու համար, զօրութեամբ հակցուած օրինական տրամադրութիւններ չեն բաւեր, տառապէս տրձանագրուած մասնաւոր տրտմադրութիւններ պէտք են: Արդ, ոչ մէկ տեղ տառապէս դրուած օրէնք մը չի կայ ուր ըսուած ըլլայ թէ մասնաւոր խնամակալի մը հաւանութիւնը առնուած չլլալուն համար ամուսնութիւնը կրնայ չեղեալ նկատուիլ: Մոռցուած է թերեւս, բայց մոռացուածին հետեւանքը ուղենք չուղենք ընդունելու պարտաւոր ենք:

(Շարունակելի)

ՊՈՏՐԻ ԼԱՔԱՆԹԻՆՐԻ

ՌՈՒՍԵՒՃԱԲՈՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ՌՈՒՍԵՐԸ ՄԻՇՏ ԿԸ ՆԱՀԱՆՋԵՆ

Բաւական երկարատե լուրթնէ մը ետք թշնամի բանականները սկսան ռազմական 'գործողութիւնները, այնպէս որ վերջին շաբթուան ընթացքին ալ Պոլիս հասած հեռագիրները նախօրդ շաբթուաններուն պէս լեցուն են նոր ճակատամարտներու եւ կոհեմներու լուրերով: Այդ հեռագիրները ինքնին շատ պերճախօս ըլլալով, առանց ոեւէ խորհրդածութեան կը բաւականանանք հոս ներկայացնել անոնցմէ կարեւորները:

ԹՈՒՔԻՕ, 8 Մայիս. — Ռիւթէր կը հաստատէ թէ Ճաբոնցիները ուրբաթ օր զրաւեր են Ֆէնկ Հուանկ Ձէնկ քաղաքը:

ՎԻԵՆՆԱ. — Ճաբոնական դեսպանատան կողմէ հրատարակուած զեկոյց մը կ'ընէ. — «Զօր, Քուրդքի կը ծանուցանէ թէ Ֆէնկ Հուանկ Ձէնկ մայիս ճին գրաւուած է Ճաբոնցիներուն կողմէ: Ռուսերը քաղաքը պարպելէ առաջ կրակի տուեր են զինուորական մթերանոցը: Մայիս 1ի ճակատամարտին մէջ Ռուսերուն ամբողջ կորուստը 3000 կ'անցնի: Ճաբոնական ջոկատ մը մայիս ճին գրաւեր է Բորթ Ատէմսը, որ կը գտնուի Բորթ Արթիւրի հիւսիսային կողմը, եւ քանդեր է երկաթուղիի եւ հեռագրի գիծերը, այսպէս հաղորդակցութեան զրկելով Բորթ Արթիւրը»:

ԲԱՐԻՉ, 9 Մայիս. — Զօր, Քուրդքիները որոշեց լքել Նիւչուանկը եւ հիմնադատակ կործանել տալ վերջերս հապճեպով շինուած ամրութիւնները: — Ռուս զօրքերը պարպեցին Ֆէնկ Մանկ Ձէնկը: — Բորթ Արթիւրի բերանը զօցելու փորձին վրայ հասած տեղեկագիրները դեռ հակասական են: Ընդհանրապէս կը կարծուի թէ նաւահանգստին բերանը մասամբ փակուած է:

ԲԱՐԻՁ. — Թողնույն կը հեռագրեն թէ ծովակալ Թոկո իր տեղեկագրին մէջ կը ծանուցանէ որ Բորթ Արթիւրի բերանը խցուած է, բայց հրանաւերու նաւազներուն կէսը խզուած է:

ԼՈՆՏՈՆ. — Ռիւթէր Կիմանայ թէ Ռուսերը հեռացեր են Լիաօ Թունկի թերակղզիին արեւմտեան մասէն եւ Հուայ-Չէնկ կը քաշուին: Ծառնցիները մինչեւ շաբաթ 27 հազար զօրք հաներ եւ քանդէր են Բորթ Արթիւր տանող երկաթուղիի գծին մեծ մասը: Բորթ Արթիւր բոլորովին մեկուսացած է: Մուքտէնի մէջ գտնուած պաշարը անբաւական է:

ԲԵՂԵՐՍՊՈՒՐԿ. (Պաշտօնական). — Զօրավար Քուրթաթքինի տեղեկագրին նայելով, ապրիլ 30ի եւ մայիս 1ի ճակատամարտներուն մէջ, Ռուսերուն կրած կորուստներու համագումարն է 70 սպայ եւ 2324 զինուոր, սպաննուած կամ վիրաւորուած:

ԹԻՖԼԻՍ. — Աժանս Ռիւթէր Կըսէ թէ մայիս 1ի Եալուի ճակատամարտին մէջ ճարտնական կորուստներու պաշտօնական ցուցակին համաձայն, 5 սպայ եւ 180 զինուոր սպաննուեր, 25 սպայ եւ 690 զինուոր վիրաւորուեր են. — Գումար 945 հոգի:

ՊԵՐԼԻՆ. — Ռայխսդակին մէջ, Պ. Պէպէլ տեղեկութիւն ուղած էր «Բէթրորավ-լովսք»ի ազէտին առթիւ Վիլհէլմ Կայսեր կողմէ Զարին ուղղուած հեռագրին նկատմամբ, յայտարարելով թէ գերմանական ազգին համակրութիւնը ծառնցիներուն կողմնէ: Վարչապետ Կոմս Պիւլով ըսաւ թէ Վիլհէլմ Կայսեր խնդրոյ առարկայ եղած հեռագրին մէջ իր ջերմ համակրութիւնը յայտնած էր անոնց համար որոնք իրենց պարտականութիւնը կատարած ատեն մեռան: «Այդ մարդկային համակրութեան զգացումներուն մասնակից է ոչ միայն խորհրդարանին մեծամասնութիւնը, այլ եւ երկրին մեծ մասը»:

ԲԵՂԵՐՍՊՈՒՐԿ. — Ռուսական կառավարութիւնը 40/0 տոկոսով պիտի կնքէ 800 միլիոն ֆրի փոխառութիւնը:

ԼՈՆՏՈՆ. 10 Մայիս. — Բեղերսպուրիէն կը հեռագրեն թէ Զօր. Քուրթաթքին օգնական զօրք ուղեր է իր կառավարութենէն:

ԲԱՐԻՁ. — Զինացի Զօրավար Եա մասնաւոր բանբեր մը ղրկեց, որ շնորհաւորական նամակ մը կը տանի Ծառնցի Զօր. Քուրսքի, իր յաջողութիւններուն համար եւ իր աջակցութիւնը նուիրել կը խոստանայ:

ԲԵՂԵՐՍՊՈՒՐԿ. — Կայս Ուքազ մը կը հրամայէ դրօշի տակ կանչել Բոլթավայի, Քուրսքի, Խարքովի, Րիազանի, Քալուկայի եւ Թուլայի նահանգներուն մէկ քանի զինուորական շրջանակներու պահեստի զօրքերը, որպէս զի զօրացնեն Քիէվի եւ Մոսկուայի զինուորական շրջանակներուն մէջ գտնուող զօրքերը որոնք Մայր. Արեւելք պիտի ղրկուին:

ՊԵՐԼԻՆ. — Կոմս Պիւլով երէկ Ռայխսդակին մէջ ճառ մը խօսած ատեն ցաւ յայտնեց որ գերմանական կարգ մը թերթեր թշնամական եւ ծաղրական ձեւով մը խօսեցան բարեկամ երկրի մը կրած աղէտներուն վրայ:

ԲԵՂԵՐՍՊՈՒՐԿ. — Զօր. Քուրթաթքին հեռագրի մը մէջ կ'ըսէ թէ Խարպինր պէտք եղածին պէս պաշտպանել կարենալու համար, Մուքտէնէն հոն քաշեր է իր զօրքերը: Կը ծանուցուի թէ ծանր անհամաձայնութիւններ ծագած են ծովակալ Ալէքսէյեվի եւ Զօր. Քուրթաթքինի միջեւ, պաշտպանութեան յատակագծին մասին: — Կայս. Ուքազ մը կը հրամայէ դրաւել երեք նահանգներու բոլոր ձիերը:

Խմբագրութիւնս ցաւով կը հաղորդէ թէ Հրանտ էֆ. Ասատուր ղտրաղղութիւնը ունեցաւ անցեալ շաբթու կորսնցնելու իր մայրը Տիկին Եփրոս Ասատուր, եւ կը փութայ այս առթիւ իր ջերմ ցաւակցութիւնները յայտնել համայն Ասատուր ընտանիքին, իր կրած դառն կորուստին համար: